

PARTENÓ

DOCUMENTACIÓ GENERAL

Nom: Partenó

Arquitectes: Ictinos i Cal·lícrates. Fídies en fou l'escultor i el supervisor.

Cronologia: 447–432 aC.

Estil: grec clàssic.

Materials utilitzats: marbre del Pentèlic i fusta.

Sistema constructiu: arquitevat.

Dimensions: planta (70m x 30m) / columnes (10,5m) alt / diàmetre (2m).

Breu explicació: Temple dedicat a la deessa Atena, protectora de la ciutat d'Atenes. Ha tingut una història força agitada. Al segle VI va ser transformat en una església cristiana; durant el s.XV es convertí en una mesquita amb un minaret altíssim. Es va mantenir sencer fins al s.XVII, en què els turcs el van utilitzar com a polvorí durant la guerra amb Venècia i va esclatar. Finalment, fou reconstruït fins en l'estat que el trobem en l'actualitat.

ANÀLISI FORMAL

a) Elements de suport i elements suportats

Els elements verticals (columnes i murs) aguanten les estructures horitzontals (entaulament). Les columnes del Partenó suporten un entaulament horitzontal – compost per un arquitrau, un fris i una cornisa –, que en recorre tot el perímetre. S'encarregaven de la coberta inclinada a dues aigües, que, a les dues façanes, desembocava en els frontons respectius.

b) Espai exterior i interior

Construït segons l'ordre dòric. És un temple octàstil perquè té vuit columnes a la façana principal; amb dos pòrtics hexàstils (6 columnes); i perípter perquè tot l'edifici està envoltat per columnes. El temple s'alça sobre un estilòbat i dos estereòbats, que constitueixen l'escalinata que dona accés a l'edifici des de qualsevol dels costats. Sobre aquests s'aixequen, sense base, les columnes dòriques, fortes, directes i grandioses. Els fusts són robustos, de baixa alçada, i amb els blocs que els formen units visualment amb estries d'aresta viva que arriba fins al capitell de la columna. Aquest és de formes senzilles. L'entaulament està format per l'arquitrau (llis i sense ornaments), el fris i la cornisa. El frontó, que forma el triangle que té la cornisa com a base, estava ple d'escultures. Era un temple doble, de planta rectangular. La sala més gran contenia la estàtua Criselefantina (d'or i de vori), dedicada a Atena i esculpida x Fídies. La sala més petita (opistòdom), guardava el tresor del temple.

c) Estil

És d'estil clàssic, és un temple amb proporcions atípiques de la seva època. Edifici fet a escala humana, hi predominen les línies rectes.

INTERPRETACIÓ

a) Contingut i significació

La façana principal mira cap a orient, el punt per on surt el sol, com és habitual a totes les construccions religioses de l'antiguitat. Les nombroses correccions òptiques que es van fer per donar més harmonia al temple en complicaren la construcció. Es creu que els grecs buscaven crear un ambient sagrat per mitjà de la proporció. El Partenó era profusament decorat amb escultures, fetes per Fídies o per els seus deixebles. Al frontó oriental destacava el naixement d'Atena; i a l'occidental, la disputa de la deesa i Posidó per la possessió d'Atenes. Al fris hi havia representada la processó de les Panatenees.

b) Funció

El Partenó no era pròpiament un temple de culte, ja que no hi havia altar, sinó una ofrena monumental als déus com a agraïment dels seus favors i –amb la seva gran acumulació de riqueses, incloent-hi l'estàtua d'Atena de Fídies– una demostració de la grandesa d'Atenes.

ATENEA NIKE

DOCUMENTACIÓ GENERAL

Nom: Atena Nike (Nike Àptera).

Arquitecte: Cal·lícrates.

Cronologia: 421 aC.

Estil: grec clàssic.

Materials utilitzats: marbre blanc del Pentèlic.

Sistema constructiu: arquivat.

Dimensions: 5m x 4m.

Breu descripció: El petit temple de Nike Àptera és un dels primers exponents de l'art jònic d'Atenes i Grècia. Destaca per la senzillesa arquitectònica com per la decoració en alt relleu del fris. És una deliciosa miniatura entre els imponents edificis dòrics de l'Acòpolis. La tradició narra que els atenesos erigiren el temple (que vol dir: victòria sense ales), amb el convenciment que la Victòria ja no volaria més i es quedaria per sempre a Atenes.

ANÀLISI FORMAL

a) Elements de suport i suportats

L'edifici se sosté en murs i en columnes jòniques de 4m d'alçada, que tenen base, el fust més esvelt i un capitell decorat amb volutes que imiten el caient dels cabells arrissats i s'enrotllen suaument sobre el fust. Els elements suportats són l'arquivat, que consta de tres franges que augmenten de grandària a mesura que se superposen l'una damunt de l'altra; el fris, amb relleus continus i sense les mètopes de l'ordre dòric; i la cornisa, damunt de la qual s'alçaven el frontó i els acroteris.

b) Espai exterior i interior

És un temple jònic de planta rectangular amfipròstil (amb pòrtic de columnes en dues façanes) i tetràstil (amb quatre columnes al davant). S'orienta cap a l'est, per on surt el sol, símbol diví. La seva presència inspira solemnitat al visitant de l'Acròpolis. És de dimensions reduïdes, degut al caràcter antropocèntric de la cultura grega i del fet que en un principi els arquitectes atenesos consideraven l'estil jònic apropiat només per a temples petits.

c) Estil

Caràcter plenament jònic, que s'aprecia a les columnes, en el sistema arquitratat i en el rebuig del colossalisme. Els alts relleus del fris revelen una gran varietat d'estils. El fris exhibeix una sèrie de figures de la deessa Victòria en unes accions i unes postures diverses que recorden l'estil de Fídies.

INTERPRETACIÓ

a) Contingut i significació

Atena Nike fou en el seu origen un edifici de culte, però durant l'edat mitjana es desmontà per tal d'utilitzar-ne els blocs de marbre per fortificar l'Acròpolis. Actualment el temple ha estat reconstruït fins a l'alçada de la cornisa. Els relleus del fris, representen escenes de la batalla de Platea entre grecs i perses i de la deessa Victòria (que porta un brau al sacrifici, descordant-se la sandàlia, etc.).

b) Funció

Era bàsicament la llar de la deessa Victòria. No calia que fos gaire gran, perquè les cerimònies litúrgiques de masses se celebraven a l'aire lliure. En fou acordada la construcció per tal de commemorar el tractat de pau que Càl·lies havia firmat amb els perses.

ERECTÈON

DOCUMENTACIÓ GENERAL

Nom: Erectèon.

Arquitecte: Mnèsicles. (segons uns altres, Fílocles).

Cronologia: 421–406 aC.

Estil: grec clàssic.

Materials utilitzats: marbre del Pentèlic.

Sistema constructiu: arquitratat.

Dimensions: edifici principal, 12m (ample) x 23m (llarg).

Breu descripció: Ha estat considerat el màxim exponent de l'arquitectura jònica de l'Acròpolis atenesa. El seu disseny tan particular és més per motius topogràfics i de respecte a llocs de culte més antics que per raons estètiques. És famós sobretot pel destacable pòrtic de les Cariàtides i per l'esveltesa.

ANÀLISI FORMAL

a) Elements de suport i suportats

Són els murs, les columnes jòniques i les famoses cariàtides. Aquestes, en concret les del pòrtic (que estan situades a la façana sud), fan la funció de columnes i sostenen l'arquitrav, i es diferencien de les anteriors perquè foren esculpides en forma de figures femenines. La planta és irregular i, per conseqüència, la distribució dels elements suportats també ho és. L'entaulament de l'edifici consta d'arquitrav, fris (decoració del qual està animada amb relleus continus, molt allunyada de l'estil dels frisos del Partenó) i cornisa (semblant a les d'estil dòric). Damunt l'entaulament s'alçava el frontó, amb el timpà i els acroteris respectius.

b) Espai exterior i interior

Erigit vora un penya-segat. L'edifici fuig del colossalisme i es caracteritza per la seva planta poc ortodoxa. L'estança central, orientada cap a llevant, és precedida per un pòrtic hexàstil (de sis columnes de 7m d'alçada). Aquest espai no es comunica amb els altres dos, col·locats darrere seu i dedicats l'un a Posidó i a Erecteu, i l'altre a Cècrops. Al costat nord, s'hi afegeix un pòrtic amb un sostre cassetonat recolzat en sis columnes jòniques. Una porta conduïa des d'aquest espai a un recinte obert on hi devia haver la llegendària olivera d'Atena. Al costat sud es troba el pòrtic presidit per la famosa tribuna de les Cariàtides, on hi ha l'escala que conduïa a la tomba de l'heroi Cècrops. Actualment les cariàtides els manquen els braços, però en el seu temps lluien braçalets i joies de gran bellesa i s'aguantaven les vestimentes amb les mans. Els plecs dels vestits, els cabells pentinats..., demostren que foren esculpides amb molt naturalisme.

c) Estil

Comparant-lo amb el Partenó, és de dimensions reduïdes i té un caràcter poc unitari. És d'estil jònic: les columnes són més primes, els frontons s'alleugereixen i l'ornamentació plàstica es refina tant, que van arribar a utilitzar or en la decoració de les motllures. El fris amb relleus és de poc més de mig metre d'alçada; no té gaire interès estètic, encara que anticipa la tècnica del mosaic.

INTERPRETACIÓ

a) Contingut i significació

Dedicat a diversos déus (Atena i Posidó) i a diversos herois. El nom del pòrtic de les cariàtides prové de les dones de Cària (ciutat aliada dels perses que combaté contra els grecs a les Guerres Mèdiques), que van ser esclavitzades pels grecs.

b) Funció

Edificat amb la intenció de donar un lloc a la pràctica de vells cultes. A l'edat mitjana tingué la consideració de església. Els turcs el van utilitzar com residència particular. Va patir un fort terratrèmol que el destruï pràcticament.

TEATRE D'EPIDAURE

DOCUMENTACIÓ GENERAL

Nom: Teatre d'Epidaure.

Arquitecte: Policlet el Jove.

Cronologia: 330 aC.

Estil: grec hel·lenístic.

Materials utilitzats: pedra.

Sistema constructiu: arquivat.

Dimensions: 120m (diàmetre).

Breu descripció: El recinte del teatre va ser un dels grans invents de l'arquitectura grega. Partia d'una concepció totalment oposada a l'actual, perquè els grecs jugaven amb un espai obert, en estreta relació amb la natura i en forma de semicercle. Aquest teatre, amb les seves mides perfectes i l'adaptació total a l'espai que l'envolta, és la màxima expressió d'aquest tipus d'edificació i, a més, la més ben conservada. Amb els seus 120m de diàmetre i gràcies a l'harmonia que deriva de la simetria Epidaure assoleix una gran bellesa.

ANÀLISI FORMAL

a) Elements de suport i suportats

Els grecs aprofitaven el pendent natural dels turons més propers a la ciutat per construir-hi les graderies dels teatres. A la graderia d'Epidaure, a causa de les dimensions que té, s'hi van haver de construir uns murs laterals de contenció del terreny.

b) Espai exterior i interior

El teatre estava organitzat al voltant de l'orquestra, de forma circular. La càvea envoltava dues tercers parts de l'orquestra i la part restant era tancada per l'edifici que formava l'escena. L'orquestra constituïa el lloc on el cor cantava i ballava, però també era l'espai destinat a l'altar. S'ha afirmat que l'edifici de l'escena es tractava d'un pòrtic d'ordre jònic que feia 4m d'alçada per 2m de fondària. Tampoc se sap si el prosceni –espai elevat on actuaven els actors–, al qual s'hi accedia a través de dues rampes laterals, hi fou afegit amb posterioritat. El teló enlloc de baixar com a l'actualitat, baixava. Al teatre s'hi entrava a través de dos accessos laterals que donaven a un passadís situat entre l'orquestra i l'escena. La càvea podia acollir uns 14.000 espectadors; el semicercle que formava era dividit radialment per 13 escales que convergien a l'orquestra i que permetien la ràpida circulació del públic.

c) Estil

Els teatres estaven bàsicament formats per tres parts clarament diferenciades: orquestra, edificis de l'escenari i la càvea. Destaca la grandiositat dels espais i el gran virtuosisme que s'aconseguí unint l'escultura i l'arquitectura, però no per les seves innovacions tècniques.

INTERPRETACIÓ

a) Contingut i significació

Les obres de teatre que es posaven en escena formaven part de les festes celebrades en honor de Dionís (déu del vi i de la gresca). Al principi el teatre tenien una finalitat religiosa i era on es feien les ofrenes al déu de la festa. L'acústica és immillorable i la vista és magnífica des de qualsevol seient del teatre. Hi havia dos tipus de seients: els destinats als pobles i els destinats a l'edil i altres persones importants; aquests seients tenien braços i respall.

b) Funció

La ciutat d'Epidaure es va fer famosa perquè hi havia el santuari d'Asclepi, déu de la medicina que guaria els malalts. A l'època hel·lenística el seu culte va créixer i aquest santuari era visitat per molts malalts. La funció

bàsica era representar temes de caire religiós.

ALTAR DE ZEUS A PÈRGAM

DOCUMENTACIÓ GENERAL

Nom: Altar de Zeus a Pèrgam.

Arquitecte: desconegut.

Cronologia: 188 aC.

Estil: grec hel·lenístic.

Materials utilitzats: marbre.

Sistema constructiu: arquiteurat.

Dimensions: 37m x 35m.

Breu descripció: L'escola de Pèrgam, que destaca per la seva monumentalitat, és la responsable d'aquest altar tan colossal consagrat a Zeus i a la deessa Atena, que lluiten, braç a braç, a la part central del costat est del fris que adorna l'enorme pòdium. L'escena del combat dels dos déus contra els gegants s'inspira en el frontó occidental del Partenó. Aquesta semblança respon a la voluntat dels reis de Pèrgam de convertir-se en els hereus espirituals dels atenesos del període clàssic.

ANÀLISI FORMAL

a) Elements de suport i elements suportats

L'estructura es basa sobre un enorme pòdium massís –d'uns 7m d'alt– amb una escala impressionant per salvar aquesta alçada formidable. Els murs de càrrega el pòdium sostenen una plataforma sobre la qual s'aixeca una columnata jònica que forma una U. Hi ha desproporció entre el pòdium i la escalinata. Hi domina la línia recta.

b) Espai exterior i interior

El temple era una construcció de planta pràcticament quadrada i la façana que es conserva donava accés a un pati tancat a l'interior del qual probablement hi devia haver l'altar dels sacrificis.

El fris exterior és un alt relleu constituït per figures que sembla que es volen escapar del fons, de tant que sobresurten. Hi ha una rica expressivitat, amb figures que es retorcen dramàticament i que en ocasions fins i tot ofereixen escorços que trenquen la linealitat del fris. El ritme és violent i convulsiu, accentuat per les musculatures en tensió i per les formes de les vestidures. Les expressions facials també són torturades.

c) Estil

Destaca per la tendència al mounumentalisme i en escultura, pel patetisme. Al fris hi treballaren més de 40 escultors i es molt difícil distingir cada un d'ells, ja que es van unificar.

INTERPRETACIÓ

a) Contingut i significació

El tema principal és la Gigantomàquia, l'aferissada lluita entre déus i gegants. Destaquen en les figures les cares descompostes dels gegants davant la serenitat clàssica que originen els rostres dels déus.

b) Funció

L'altar es feia servir per al culte i servia de recordatori i d'agraïment a Zeus, déu principal i pare de la resta de divinitats.

KOUROS D'ANÀVISSOS

DOCUMENTACIÓ GENERAL

Títol: Kouros d'Anàvissos.

Autor: desconegut.

Cronologia: 530 aC.

Estil: grec arcaic.

Tècnica: talla.

Material: marbre de Paros.

Formes: escultura exempta.

Tipologia: dempeus.

Cromatisme: policroma.

Dimensions: 1,94 m d'alt.

Tema: a més de commemorar una victòria en una prova, serví com a estàtua funerària.

Breu descripció: Els kouroi, representacions d'homes nus, foren les estàtues més genuïnes del període arcaic. L'evolució de l'art grec es pot seguir a través dels diversos trets d'aquestes figures, que es van fer des de l'any 620 aC fins al 480 aC. Si les primeres es caracteritzaven per una gran rigidesa i uns cossos molt poc realistes, les darreres ja pertanyen a l'estil clàssic. Els grecs van partir de l'art egipci, però investigaren contínuament per tal de millorar el modelat dels músculs, la naturalitat de les postures i els rostres, que en un principi mostraven un somriure impertorbable.

ANÀLISI FORMAL

a) Composició

Manté la postura hieràtica pròpia del període arcaic. Els grecs aprengueren dels egipcis a modelar les figures dretes dels joves. S'hi pot detectar el famós pas amb què els egipcis diferenciaven els essers humans dels déus. També captem la frontalitat i les diverses divisions del cos i els seus músculs. Un dels trets que pitjor van resoldre foren els genolls i la naturalitat dels dits. Les representacions de figures masculines eren rígides i poc naturals, els braços romanien enganxats al tronc i tenien els punys tancats. Apareix la simetria: equilibraven la

W dels pectorals amb una W invertida a la clavícula i feien coincidir la forma dels ulls amb l'arc de les celles. Mostra característiques típiques de l'època arcaica: el somriure estereotipat –que no expressa res en concret–, els ulls grossos, ametllats i mirant cap avall, i els cabells ordenats en superfícies geomètriques.

b) Estil

Es buscava una representació més real (i personal) del cos humà. Gradualment se'n va anar millorant la perspectiva i guanyant en realisme i naturalitat a l'hora de representar els cossos. Els homes comencen a marcar els músculs i les tècniques que utilitzaren també evolucionaren ràpidament, ja que podem trobar diferents kouroi.

INTERPRETACIÓ

a) Contingut i significació

Els kouroi representaven molts cops joves atletes vencedors als Jocs Olímpics (d'aquí la diadema amb què es recullen els cabells). Es creu que aquestes estàtues eren encarregades tant per particulars com per entitats públiques i que acomplien funcions diverses.

b) Funció

Els grecs realitzaven els kouroi amb finalitats diverses: com a representació d'un déu, com a ofrena dedicada a una divinitat, per lloar un atleta que havia guanyat una prova esportiva o com a recordatori d'un home a la seva tomba. Algunes de les obres duen el nom de l'autor o dedicatòries a diverses divinitats. El kouros d'Anàvissos és una escultura feta com a ofrena als déus; la inscripció explica que aquest kouros és l'estàtua funerària del jove Kroisos – <<restra trist i dret al costat de l'estela del finat Kroisos, lluitador de primera línia, que el tempestuós Ares s'ha endut>>.

KORE AMB EL PEPLE

DOCUMENTACIÓ GENERAL

Títol: Kore amb el peple.

Autor: desconegut.

Cronologia: 510–500 aC.

Estil: grec arcaic.

Tècnica: talla.

Material: marbre de Paros.

Formes: escultura exempta.

Tipologia: dempeus.

Cromatisme: policroma.

Dimensions: 1,21 m d'alt.

Tema: la representació d'una sacerdotessa.

Breu descripció: Les korai, representacions de dones amb una túnica, foren les estàtues més genuïnes del període arcaic. L'evolució de l'art grec es pot seguir a través dels diversos trets d'aquestes figures, que es van fer des de l'any 620 aC fins al 480 aC. Si les primeres es caracteritzaven per una gran rigidesa i uns cossos molt poc realistes, les darreres ja pertanyen a l'estil clàssic. Els grecs van partir de l'art egipci, però investigaren contínuament per tal de millorar el modelat dels músculs, la naturalitat de les postures i els rostres, que en un principi mostraven un somriure.

ANÀLISI FORMAL

a) Composició

Mai no es plasmaven nues les korai perquè el nu femení era un tabú per als primers grecs. Anaven vestides amb una túnica llarga fins als peus cenyida a la cintura. La figura resta en una actitud estàtica. Els artistes treballen sobretot els plecs dels vestits, que a vegades conferien un cert dramatisme. En compensaven el hieratisme i l'absència de moviment amb els pentinats i amb el gest d'oferir una fruita amb la mà, que atorguen una tímida dolçor. Conserva restes de plicromia als cabells (pèl-roja), als ulls, la boca i als brodats de la túnica. El somriure no expressa res, els ulls són grossos i ametllats i miren cap avall, i els cabells estan ordenats en superfícies geomètriques.

b) Estil

Es buscava una representació més real (i personal) del cos humà. Gradualment se'n va anar millorant la perspectiva i guanyant en realisme i naturalitat a l'hora de representar els cossos. Les formes de les dones s'insinuaven sota els vestits o es marcaven voluptuosament i somreien amb més ganes.

INTERPRETACIÓ

a) Contingut i significació

Les korai representaven pudoroses sacerdotesses. Els artistes treballaren molt els vestits d'aquestes donzelles, de manera que es pot seguir l'evolució de la moda a través dels característics vestits amples. També es pot detectar una certa expressivitat segons la disposició dels plecs, que anirien des d'una ordenada pau fins a una violenta agitació. Es creu que aquestes estàtues eren encarregades tant per particulars com per entitats públiques i que complien funcions diverses.

b) Funció

La kore amb el peple, que du túnica dòrica i llueix pentinat de trenes llargues característic estàtues, és una obra mestra del seu temps.

GUERRERS DE RIACE

DOCUMENTACIÓ GENERAL

Títol: Guerrers de Riace.

Autor: desconegut, probablement pertanyia a l'escola de Praxíteles, a la de Fídies o a la de Pitàgores de Reggio.

Cronologia: 460–430 aC.

Estil: grec clàssic.

Tècnica: fosa (cera perduda).

Material: bronze.

Formes: escultura exempta.

Tipologia: dempeus.

Cromatisme: policroma.

Dimensions: 2,05 m d'alt.

Tema: són dos guerrers barbats, completament nus i molt semblants entre ells, que foren recuperats l'any 1972 del fons del mar.

Breu descripció: Els Guerrers de Riace, dos dels pocs bronzes grecs que han arribat fins als nostres dies, són la mostra palpable de l'evolució cap a la naturalitat de les formes i de la preocupació per l'anatomia, per explorar les emocions i copsar el movimen. Aquestes dues figures, barbades i totalment nues, s'assemblen força, encara que un és més jove i mostra una certa arrogància i l'altre deixa entreveure una saviesa més gran i el cansament, fruit dels anys.

ANÀLISI FORMAL

a) Composició

Recolzen el pes a la cama dreta i flexionen lleugerament l'esquerra; sembla que hagin estat captats en el moment d'iniciar la marxa. El moment, tímidament insinuat, prové també del fet que el cap s'inclina en direcció contrària a la cama que es troba flexionada. L'eix de simetria estricta ha estat substituït per una insinuació de moviment que convida l'espectador a descobrir la figura movent-s'hi al voltant. L'expressió dels dos guerrers es ferotge, en gran part per la boca entreoberta, en què es poden veure les dents d'argent, i per l'ús de coure per fer els llavis. També són de coure els mugrons i les pestanyes; els ulls són fets amb vori. Tots dos portaven escut i llança, probablement d'argent. Les barbes rinxolades, d'estil jònic, en contraposició amb la poderosa musculatura atorguen a aquestes figures un toc femení que desvetlla una certa sensualitat. Les dues estàtues són força semblants, però presenten diferències subtils: el guerrer que duu els cabells sense recollir, representa un home més jove i ple d'arrogància; l'altre és un home més gran que transmet la solidesa de l'experiència, enterbolida per un cert cansament. La forma aplanada del cap del vell fa pensar que portava un casc que s'ha perdut.

b) Estil

Pertànyen a la transició del període arcaic al clàssic. Duen trets del classicisme primerenc, com el contrapposto –que consistia enj el contrast entre una part tensa i una altra distesa– i la recerca de la perfecció ideal de la figura humana. Els cossos anticipen l'antropocentrisme i l'atenció als detalls de períodes posteriors. Els autors demostraren un gran coneixement del cos humà a l'hora de donar forma als músculs, als tendons i a les articulacions i de copsar la bellesa masculina i atorgar-li expressivitat.

INTERPRETACIÓ

a) Contingut i significació

Hi ha una hipòtesi: deien que es tractava de dos herois. Àiax Telamó (conegut com Gran, fou cap de l'exèrcit que s'enfrontà als troians i, qui recuperà el cadàver d'Aquil·les) i Àiax Oïleu (fill d'Oïleu i cap dels locris, combaté moltes vegades al costat del primer i es va fer famós pel brutal sacrilegi que va cometre quan violà la sacerdotessa Cassandra). Del que no hi ha dubte és que es tracta de dos guerrers, perquè els gestos d'agafar l'escut i la llança són ben evidents.

b) Funció

Fetes per col·locar d'esquena a una paret i ser vistes frontalment, possiblement en un lloc públic de la ciutat. La part del darrere és impecable, sobretot en el jove, que mostra una petita inclinació del cos que el dinamitza i l'humanitza i que manté els músculs i la corba de l'esquena en perfecta harmonia.

DISCÒBOL

DOCUMENTACIÓ GENERAL

Títol: Discòbol.

Autor: Miró.

Cronologia: 460 aC.

Estil: grec clàssic.

Tècnica: fosa (còpia:talla).

Material: bronze (còpia:marbre).

Formes: escultura exempta.

Tipologia: dempeus.

Cromatisme: monocroma.

Dimensions: 1,53 m d'alt.

Tema: un atleta és esculpit en el mateix moment de llançar el disc. Tots els músculs són en tensió en aquesta extraordinària expressió de moviment pur. El llançador, amb el tors girat per aprofitar la seva força i amb el cam tombat per mirar el disc, està totalment concentrat en la seva empresa.

Breu descripció: El Discòbol és l'obra mestra de Miró, l'artista del moviment per excel·lència. L'obra responia, en darrera instància, a les exigències de l'art egipci, en què el tors es representava frontalment i els braços i les cames de perfil. El pas endavant que va fer l'escultor va ser convertir el que ja era un prototip sense vida en un prodigi de moviment només pel fet d'escollir un personatge que semblés versemblant en aquesta postura forçada.

ANÀLISI FORMAL

a) Composició

Expressa el moment d màxima tensió, l'instant en què posa el disc cap enrere amb la finalitat d'agafar impuls per llançar-lo. És possible identificar-hi una composició feta a partir de triangles i línies corbes. Cap, malucs

i els peus formen una mitja circumferència que s'oposa a l'altra mitja circumferència que formen els braços estesos. En segon lloc, es detecta una línia en ziga-zaga que trenca qualsevol harmonia estètica i que va del disc fins al peu aixecat. Miró aconsegueix un gran ritme: representa els trets més característics del cos d'un individu a la manera dels antics egipcis. S'observa el tors frontalment, mentre que les cames i els braços són de perfil.

b) Estil

Mostra alguns dels trets del període arcaic tot i que s'inclou dins del classicisme: el cap té reminiscències de la immobilitat de l'estil anterior, el somriure és estereotipat i els cabells són com una mena de casc de rinxols que no es diferencien un dels altres. S'hi reflecteix una forta influència de l'anatomia de la primera època pel que fa a la concepció del cos. L'original era de bronze, ja que permetia que la figura s'aguantés sola. La còpia porta un tronc per tal de suportar el pes d'aquesta escultura.

INTERPRETACIÓ

a) Contingut i significació

Representa un jove en la seva màxima plenitud física que es troba a punt de llançar el disc. Miró és un artista que expressa molt el realisme, tal i com ho demostra una obra seva, una vaca, es podia confondre amb una de real.

b) Funció

Era destinat a ser exposat en públic en un punt estratègic de la ciutat perquè el poble, que entenia perfectament el tema que tractava i el missatge que es volia comunicar, el contemplés.

DIADUMEN

DOCUMENTACIÓ GENERAL

Títol: Diadumen.

Autor: Policlet el Vell.

Cronologia: 430 aC.

Estil: grec clàssic.

Tècnica: fosa a la cera perduda (còpia:talla).

Material: bronze (còpia:marbre).

Formes: escultura exempta.

Tipologia: dempeus.

Cromatisme: monocroma.

Dimensions: 1,95 m d'alt.

Tema: un guanyador d'una cursa que sembla que, després de l'esforç i de la tensió acumulades durant la

prova, no pugui aturar-se i continuï avançant mentre es lliga la diadema, cinta que l'acredita com a triomfador.

Breu descripció: s'hi pot veure l'aplicació del cànon ideat per aquest escultor, tot i que, com que és una obra de maduresa, queda suavitzat respecte al Dorífor, veritable punt de partida de les seves teories. Les formes són més soltes i naturals, el tronc ja no és tan compacte i s'allarga una mica i es detecta una certa influència de Fídies en la corba del cos. El gest dels braços sembla indicar que s'acaba de lligar la diadema i confereix gràcia a la figura.

ANÀLISI FORMAL

a) Composició

Segons el cànon que va establir, la longitud de la figura havia de ser set vegades la mesura del cap i dividien el cos humà en sis mòduls. La posició de les cames pròpia del període clàssic primerenc, en què la cama esquerra, relaxada, és més enrere i amb el peu fent angle, de manera que amb prou feines toca a terra; i la cama dreta, que suporta el pes de tot el cos, és recta i en tensió. El contrapposto, contraposició entre una part tensa i una altra distesa, que atorga a la figura un equilibri dinàmic. El Diadumen presenta els peus més separats que el seu antecessor. Està pensada per ser vista frontalment i des d'aquesta perspectiva s'hi percep l'harmonia de línies verticals, horitzontals i obliqües. La lleugera ondulació del cos i el cap inclinat donen més elasticitat a la figura i fan que l'estatisme es trenqui. Els cabells són concebuts de manera més plàstica que el Dorífor; l'expressió del rostre és més serena, la musculatura més mastisada i no tan dura i el gest més elegant.

b) Estil

Policlet recollí les seves conclusions sobre el tema de la commensurabilitat del cos humà en un tractat artístic, el cànon. Les figures de Policlet eren més amples i robustes que les de Fídies i van passar de moda més ràpidament.

INTERPRETACIÓ

a) Contingut i significació

A més de plasmar un heroi, mostra un home que es pren la victòria amb serenitat i que sembla voler perpetuar el moviment de la velocitat cursa que acaba de protagonitzar caminant cap a l'espectador. No se sap si l'escultura fou encarregada per un particular o pels poders públics, però en tot cas, tenia com a destinació ser exhibida en un lloc públic.

b) Funció

Commemora la victòria en la cursa d'un jove atleta, que sembla que acaba de cenyir la diadema o cinta del vencedor, aquesta distinció li proporciona la categoria d'heroi. El premi material era una diadema i també una corona feta amb branques d'olivera, i el triomf reconeixia el vencedor i la polis a la què pertanyia.

FRIS DE LES PANATENEES

DOCUMENTACIÓ GENERAL

Títol: Fris de les Panatenees.

Autor: Fídies.

Cronologia: 442–438 aC.

Estil: grec clàssic.

Tècnica: talla i tècnica complementària dels <<draps molls>> per fer els vestits.

Material: marbre del Pentèlic.

Formes: baix relleu.

Cromatisme: policrom.

Dimensions: 160 m de llarg x 1 m d'alt.

Tema: recull un moment de la vida quotidiana dels atenesos, la processó de les Panatenees, que es feia cada any per donar gràcies a la deessa Atena. Hi ha plasmada la desfilada de les donzelles i dels genets i els portadors d'ofrenes, a més de l'assemblea dels 12 déus.

ANÀLISI FORMAL

a) Composició

És una obra mestra del ritme que, en una franja de 160m, convina figures en repòs, homes o dones en diverses gradacions de moviment, personatges molt dinàmics dalt del cavall i persones en un graciós equilibri entre quietud i acció. Els vestits, fets amb la tècnica dels draps molls, s'ajusten als cossos i tenen una caiguda força real. En total hi ha 360 personatges (143 dels quals són genets), 220 animals i 10 carros. A la cel·la del Partenó hi havia poca il·luminació, però l'escultor ho solucionà donant als blocs de marbre una forma lleugerament inclinada cap a enfora. Sobresurten 5 cms. El relleu és més profund en la part superior que no pas en la interior.

b) Estil

Tot i que hi ha diferències estilístiques, el fris és de l'estil clàssic. Hi ha una gran plasticitat i una gran maestria en la realització que fan del marbre, que enlloc d'esculpir semblí modelat. La realitat es pot copsar en els vestits, la frescor dels pentinats i la perfecció de les anatomies.

INTERPRETACIÓ

a) Contingut i significació

Remunta la celebració de les Panatenees que es portava a terme acompanyada de concursos i jocs. Les figures femenines no són presents a les cares oest, nord i sud del fris, mentre que a la cara est només s'hi veuen donzelles que avancen i que porten diversos objectes. Els homes, d'altra banda, són representats en diverses actituds: un grup està a punt de muntar a cavall, uns altres ja ho han fet i estan avançant i alguns altres porten animals als sacrifici. Totes les escenes són observades per déus que no hi paren gaire atenció. A més del significat religiós, també destaca la possibilitat de reflectir en profunditat l'interior dels personatges. Apreciem el nerviosisme dels cavalls i el terror dels vedells, que estan a punt de ser sacrificats. Es construí per encàrrec dels governants d'Atenes.

b) Funció

La primordial era commemorativa, ja que el conjunt escenificava un esdeveniment important en la vida del

poble atenès. També feia una funció representativa perquè, en aquesta expressió escultòrica de la processó, hi sortia plasmat el conjunt de ciutadans.

HERMES AMB DIONÍS INFANT

DOCUMENTACIÓ GENERAL

Títol: Hermes amb Dionís infant.

Autor: Praxíteles.

Cronologia: 343 aC.

Estil: grec clàssic.

Tècnica: talla.

Material: marbre.

Formes: escultura exempta.

Tipologia: grup.

Cromatisme: monocroma.

Dimensions: 2,13 m d'alt.

Tema: Hermes, déu del comerç i de la comunicació, duu en braços el seu germanastre Dionís, el futur déu del vi i de la festa. L'escena es refereix a una parada en el camí cap a la nova llar del petit, que Hermes vol amagar per protegir-lo de la ira d'Hera.

Breu descripció: mostra Hermes com un jove idealitzat. El déu sosté Dionís infant en braços i el mira amb tendresa. És evident la corba praxiteliana, que suavitza la tensió de les figures i les fa més humanes, i un coneixement excepcional de l'anatomia gràcies al qual els músculs i els ossos són tractats amb naturalitat i delicadesa i fa que en ressalti la morbidesa de la pell. Mostra vivacitat i sentiments.

ANÀLISI FORMAL

a) Composició

La corba praxiteliana, que fuig de la línia vertical i estàtica i imprimeix airostat i lleugeresa a les figures, fa que el cos d'Hermes es desplaci de l'eix vertical i formi una seductora S, que li proporciona una sensació d'equilibri entre el moviment i el repòs. El tractament que té el físic de l'infant no s'adequa a uns models reals, sinó que segueix les proporcions pròpies dels adults. L'elevació del maluc, com a conseqüència de l'ondulació del tronc, la delicadesa amb què definí els músculs i l'acabat amb la tècnica del sfumato, fan que es perdi la tensió i que la figura guanyi morbidesa. El suport del grup escultòric, és el tronc d'un arbre cobert amb una túnica.

b) Estil

Pertany al moment de màxima esplendor de l'art clàssic, que es qüestiona la severitat anterior i aposta per la suavitat i l'harmonia, per una expressivitat més gran i per l'atenció que dóna als sentiments. Els plecs del

vestits són una còpia fidel de la realitat. Per primer cop els déus i els herois de l'estatuària mostren emocions i sentiments.

INTERPRETACIÓ

a) Contingut i significació

Dionís, fill de Zeus i de Sèmele, és sostingut pel seu germanastre gran. Zeus, experimentat en concepcions estranyes, va treure Dionís del ventre de la seva mare quan ella va morir i el va guardar nou mesos en una incisió a la seva cuixa. D'aquest doble naixement li ve a Dionís el sobrenom de Ditirambe (que ha passat per la porta 2 vegades). Aquesta obra recull el moment en què Hermes, tement una terrible venjança d'Hera per una nova infidelitat de Zeus, porta el seu germanastre als reis d'Orcomen, Atamant i Ino, als quals confia la criança. En una referència al futur de Dionís com a rei del vi, el seu germanastre li dona un gotim de raïm. Hermes mira amb tendresa el seu germà petit. Era destinada a l'exposició pública en un lloc de pas de la ciutat, però no se sap si fou encarregada per un particular o per poders públics.

b) Funció

Possiblement fou esculpida per commemorar la pau entre Elis i Arcàdia, ja que Dionís era el patró de la primera i Hermes el patró de la segona.

LAOCOONT I ELS SEUS FILLS

DOCUMENTACIÓ GENERAL

Títol: Laocoont i els seus fills.

Autor: Agesandre (pare), Polidor i Atenodor (fills) de Rodos.

Cronologia: segle I aC.

Estil: grec hel·lenístic.

Tècnica: talla i trepanat.

Material: marbre.

Formes: escultura exempta.

Tipologia: grup.

Cromatisme: monocroma.

Dimensions: 2,42 m d'alt.

Tema: mort del sacerdot troià Laocoont i els seus fills segons explica la llegenda.

Breu descripció: composició de gran dramatisme que mostra un dels episodis en què els déus de l'Olimp es van mostrar més malvats i desconsiderats amb els humans. L'objectiu de l'autor va ser plasmar l'expressivitat del tema per sobre del tema tractat o de qualsevol judici sobre la conducta dels déus. Aquest grup, basat possiblement en un original grec de bronze, é l'escultura més significativa de l'escola de Rodos, que treballava a partir de la monumentalitat, el patetisme i la preferència per les composicions piramidals.

ANÀLISI FORMAL

a) Composició

Es defineix a partir d'una piràmide i d'una diagonal que travessa tota l'escultura. Les tres figures queden unides per les serps, que estrenyen els cossos musculars, tractats com si fossin adults, ja que les anatomies dels nens són com la del pare però a escala reduïda. Són representades en una lluita brutal per la seva vida en què cada múscul és en tensió per tal d'escapar-se de l'abraçada mortal. El dramatisme s'acentua amb detalls com la boca oberta de Laocoont i les arrugues de dolor de la seva cara, com també les expressions llastimoses dels fills. El volum dels músculs i alguns punts concrets, com els ulls enfonsats, creen efectes de clarobscur que disparen l'emotivitat de l'escena.

b) Estil

Cercaven molt provocar sensacions immediates, fos amb una tragèdia de dimensions incommensurables o amb una lluita aferrissada. Apareix una forta excel·lència de la composició i per la ràbia continguda, que ressuscità a les seves obres de maduresa i va fer parlar als contemporanis de terribilitat.

INTERPRETACIÓ

a) Contingut i significació

Representa l'agonia de Laocoont, que advertí els seus conciutadans sobre el perill que comportava entregar el gegantí cavall de fusta a la ciutat de Troia. Atena, en sentir-lo, envià dues serps de mar per matar el sacerdot i els seus fills i evitar que el seu pla fracassés. Tant a l'original com a les còpies les figures van nues, tot i que en algunes reproduccions es mostren les inevitables fulles de parra col·locades en llocs estratègics. Probablement l'obra va ser encarregada per l'Estat per exposar-la en un lloc públic, però també podria haver estat la comanda d'un particular.

b) Funció

A l'època hel·lenística, les persones amb diners començaren a col·leccionar obres d'art. Els rics pagaven fabuloses sumes per les peces d'art i per tant, els artistes es feien cada vegada més famosos. El grup de Laocoont, molt pla, va ser concebut per mirar-lo frontalment. Va ser feta per commemorar la referència mitològica.

NEN DE L'ESPINA

DOCUMENTACIÓ GENERAL

Títol: El nen de l'espina.

Autor: taller desconegut.

Cronologia: 200 aC.

Estil: grec hel·lenístic.

Tècnica: talla.

Material: marbre.

Formes: escultura exempta.

Tipologia: sedent.

Cromatisme: monocroma.

Dimensions: 73 cm d'alt (la còpia del Museo del Prado).

Tema: un jove atleta es prepara per a la cursa i intenta treure's una espina del peu que pot impedir-li guanyar.

Breu descripció: el protagonista d'aquesta bella estàtua equilibra repòs i moviment. Un noi que es prepara per fer una cursa es treu una espina; totalment concentrat en la seva tasca, doblega el cos cap endavant i tomba el cap per veure millor el que està fent. És un cos hel·lenístic, amb un cap d'inspiració clàssica que sorprèn per la seva expressió sense emocions.

ANÀLISI FORMAL

a) Composició

Remet a la introducció de temes anecdòtics a l'estatuària. Representa un nen que es treu una espina de la planta del peu esquerre assegut en una pedra del camí que li serveix com a pedestal. El noi s'inclina cap endavant, totalment absorbt en la seva tasca, de manera que la figura irradia una sensació de moviment insòlita en una figura sedent. La mateixa acció de la vida quotidiana que fa contribueix a donar vida a la figura, molt realista pel que respecta a la caracterització anatòmica (només cal mirar els peus, perfectament modelats), malgrat que el cap no ho és tant.

b) Estil

Mostra el rebuig per la contenció clàssica, i una marcada preferència particular sobre l'universal i per l'anècdota en lloc de representacions intemporals. Hi ha una diversitat d'estils en aquesta estàtua. Podria ser fruit de la intervenció romana i que el cap de les còpies era en realitat un afegit adaptat al model hel·lenístic, perquè les formes idealitzades i la impassibilitat del gest responen a l'ideal clàssic.

INTERPRETACIÓ

a) Contingut i significació

És un kouros, un atleta, segons la més pura tradició grega, però amb unes formes molt més evolucionades i modernes i amb una actitud que no té res a veure amb el tradicional i hieràtic pas cap endavant de les escultures de l'època arcaica. Es prepara per a una cursa i els seus preparatius es veuen interromputs perquè s'ha de treure una espina que té clavada al peu que potser li impediria de guanyar. No se sap amb seguretat si la va encarregar un particular per la seva col·lecció o l'Estat perquè el poble la pogués contemplar.

b) Funció

Els historiadors d'art s'inclinen per la teoria que aquesta obra estava destinada a una col·lecció particular perquè en aquell moment es feien moltes estàtues amb aquesta finalitat.

GÀLATA FERIT

DOCUMENTACIÓ GENERAL

Títol: Gàlata ferit.

Autor: possiblement Epígon.

Cronologia: 230 aC.

Estil: grec hel·lenístic.

Tècnica: fosa (còpia:talla).

Material: bronze (còpia:marbre).

Formes: escultura exempta.

Tipologia: jacent.

Dimensions: 93 cm d'alt.

Tema: estàtua d'un invasor en el darrer instant de la vida, després que la invasió dels bàrbars gàlates hagués estat aturada per les tropes d'Àtal I, que convertí Pèrgam en un regne.

Breu descripció: Aquest extraordinari invasor gàlata a punt de morir és una obra molt representativa de l'escola de Pèrgam, que es caracteritzava pel fet d'escollir temes punyents i per un patetisme agreujat. El rostre transmet un dolor intens, però, tot i així, la figura transmet serenitat, l'acceptació d'aquell que sap que ha de morir. Feta per commemorar una victòria del rei Àtal I sobre els invasors, presenta la novetat que reconeix la dignitat del vençut; a més de no mostrar-lo totalment esclafat, instaura un nou sentit de l'honor guerrer.

ANÀLISI FORMAL

a) Composició

Hi ha representada la sang coagulada a la ferida del costat. La figura denota sofriment i l'acceptació de la mort, que, d fet, ha triat ell, ja que s'ha suïcidat amb l'espasa que té al costat. Amb el braç dret encara és capaç d'aguantar el pes del cos, però sembla a punt de sucumbir. Al costat hi ha l'espasa nua i la beina que la contenia; als seus peus, un corn que, possiblement, ha fet servir per demanar ajut abans de donar-se per vençut. L'escultura mostra un gran domini de la tècnica, ja que fou esculpida per ser vista des de diferents perspectives. És una figura imponent, tant per les mides com per l'expressió de dolor de la cara.

b) Estil

L'escola de Pèrgam va destacar pel patetisme. Les escultures fetes es distingien per la seva teatralitat i per un realisme a ultrança que es pot detectar, per exemple, a la ferida sagnant del costat. Representa un guerrer que només manté un alè de vida. Estèticament preferia el desequilibri dels cossos contorçats a les serenes postures clàssiques. Crida l'atenció la voluntat de caracteritzar físicament els invasors, tan diferents dels grecs. El moribund porta el collar distintiu dels guerrers celtes, té els cabells arrissats i mostra unes faccions clarament cèltiques.

INTERPRETACIÓ

a) Contingut i significació

Fou encarregat per Àtal I per commemorar la victòria obtinguda sobre els habitants de la propera Galàcia. El

governant i el seu antecessor ordenaren fer diverses escultures per celebrar victòries i en feren còpies per enviar a l'Acròpolis, on la deesa de Pèrgam tenia la llar, amb l'objectiu de regradar la seva intervenció favorable. El gàlata ferit conserva la seva dignitat com a home en el petit rastre de força que fa que encara es pugui aguantar incorporat.

b) Funció

Quan Àtal I va encarregar l'obra, volia transmetre un doble missatge: d'una banda, celebrar la victòria; i de l'altra, instruir el seu poble sobre la dignitat dels vençuts. L'alegria de la victòria és substituïda en aquestes estàtues per una reflexió sobre els vençuts i pel naixement d'un nou sentit de l'honor del guerrer.